

Utószó

A főbb gazdaságelméleti és gazdaságpolitikai nézetrendszerek, az európai gyakorlat áttekintésével, a magyar gazdaságpolitika néhány fontos mozzanatának felelevenítésével a könyv végére értünk. Az olvasó remélhetőleg árnyaltabb képet alkotott arról, hogy a gazdaságpolitikai döntések miként születnek, hogyan hatnak a gazdasági szereplőkre, a társadalomra, akár más országok életére is.

A döntéshozók persze sosem követik a tankönyveket – és ez így van jól. Bár azt nagyon reméljük, hogy mielőtt félreteszik a tankönyveket, előtte elolvasták, és meg is értették őket...

A tényleges döntési folyamat sokféle tényezőtől és körülménytől függ, hiszen nincsen két teljesen egyforma eset.

A könyv végére érve néhány általános tanulságot mégis érdemes kimondanunk. A legelső: közügyekről lévén szó, lehetetlen kirekeszteni a politikumot. A meghatározó gazdaságpolitikai intézmények (a központi bank, a gazdasági minisztérium, a pénzügyminisztérium, a versenyhivatal) gazdasági adatokkal és tényekkel dolgoznak, működésük jogias formát ölt, ám döntéseik mindig politikai jellegűek is. A gazdaságpolitikai döntéshozatalt így nemcsak a szakmai racionalitás, a gazdasági ésszerűség vezérli, hanem a politika is, a maga egészen másfajta racionalitásával, szabályaival. A politikusok időhorizontját érthetően erősen megszabja az, hogy hány évre kaptak felhatalmazást a szavazóktól, mennyi idejük van a hivatalukban ahhoz, hogy jelentős feladatokba kezdjenek. A gazdaságpolitikai döntésekbe továbbá „civil” is belefolynak: érdekképviselői tisztségviselők, lobbisták, szakmai társaságok. A döntések értelmezésében vagy éppen bírálatában pedig nagy szerephez juthat a politikai és szakmai sajtó.

A napi politika és a nyers magánérdek azonban tévútra viheti a döntéseket. Ezért ajánlható az áttekintett nagy tényanyag és tapasztalat alapján, hogy a döntések ésszerűsége, szakszerűsége és belső konzisztenciája érdekében a különösen fontos, hosszú távra szóló, sokakat érintő stratégiai kérdésekben ne kizárólag a kormányziszervek döntenek. A folyamatnak legyenek részesei a kormánytól független nemzeti (országos) intézmények is: központi bank, számvevőszék, kamarák, szakszervezeti szövetségek, akadémiai körök. A kormány persze érezheti úgy, hogy ezzel szűkül saját döntési köre, és lassul a döntéshozatal. Ám ami igazán számít: javulhat a gazdaságpolitika iránti bizalom, erősödhet a politikai irányvonal hitelessége, és csökken a hibázás lehetősége – márpedig a gazdaságpolitika története tele van téves vagy sikertelen kormányzati döntésekkel.

A nemzetközi nyitottság körülményei között különösen bonyolulttá válik a gazdaságpolitika gyakorlata. A modern államok egy sor nemzetközi szervezetben vesznek részt, különösen az integrációs szervezeten belüli tagság jár komoly következmények-

kel. A magas szintű politikai döntést előkészítő minisztériumi, jegybanki apparátusok és maguk a felelős döntéshozók is rendszeres kapcsolatban állnak más országok, más szervezetek képviselőivel. A mindennapos szoros kapcsolatok formálják a gondolkodásmódot, a döntési problémák megoldásánál szóba jöhető eszközök megválasztását, a kormányzati gyakorlatot. Ám ugyanúgy az ipari csoportokkal és a pénzügyi piac nagy erejű szereplőivel (bankokkal, hitelminősítőkkel, tanácsadó cégekkel) is rendszeresen érintkezik a gazdaságpolitikus: ezekkel is meg kell értetnie törekvéseit, és a globális világ sajátos nyelvén is el kell tudni mondania a programját.

Tanulság az is, hogy jó vagy rossz, sikeres és sikertelen gazdaságpolitika dolgában semmiképpen nem lehet eltekinteni attól, maga a társadalom mit ért meg, és mit hajlandó elfogadni. Papíron, ökonometriai modell szintjén lehet egy döntés optimális – elvben. Aztán a valóság gyakran mégis másként alakul, mivel az érintettek nem úgy reagálnak a szakmailag indokolt intézkedésekre, mint ahogyan azt „odafent” gondolták. Fontos tehát, hogy az, aki sikerre akarja vinni a programját, ismerje a társadalom rétegeinek értékrendjét, észjárását. Ezért is mondják sokan, hogy a gazdaságpolitika legalább annyira művészet, mint tudomány.

Itt, ebben a bevezető munkában nincsen arra hely – és szükség sincs rá –, hogy a döntéshozatal szakmai fortélyaisal foglalkozzunk. Terjedelmi korlátok miatt így is kimaradtak olyan fontos témák, mint a hatósági árak és tarifák megállapítása vagy az infrastruktúra-fejlesztés ügye, a gazdasági növekedés és a környezeti fenntarthatóság dilemmája, a települési és lakáspolitikai, a kutatás és fejlesztés politikája, a védelmi ipar kérdése. Valahol azonban le kell határolni a könyvet. Záró következtetésünk: a gazdasági folyamatokba való kormányzati beavatkozás nagy felelősséggel járó irányító tevékenység, amely elméleti és gyakorlati alapokon nyugszik, de a siker számos személyes adottság, megfelelő körülmény és politikai feltétel szerencsés egybeesésétől is függ.

Olvasóink a fejezetek áttanulmányozásával remélhetőleg jobban megértik majd az életük menetét sokféle módon befolyásoló intézmények működési logikáját, a boldogulásuk feltételeit olyan gyakran meghatározó gazdaságpolitikai döntéshozatal motívumait, hajtóerőit.